

PHILOSOPHY OF CULTUREDOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-004-9-69>**КУЛЬТУРОГЕНЕЗ В НОВІТНЬОМУ ГУМАНІТАРНОМУ
ДИСКУРСІ: ВІД НОМО SYMBOLICUS ДО НОМО DIGITALIS****Калашнік О. В.**

*кандидат філософських наук,
старший викладач кафедри культурології та зарубіжної літератури
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
м. Хмельницький, Україна*

Пірошенко С. Ю.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри культурології та зарубіжної літератури
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
м. Хмельницький, Україна*

Слоневська І. Б.

*кандидат філософських наук, доцент,
завідувачка кафедри культурології та зарубіжної літератури
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
м. Хмельницький, Україна*

Проблема розвитку культури має багатовікову дослідницьку традицію, яка втім, не завжди супроводжувалася позитивною оцінкою прогресу. Критично-песимістична лінія Платона, Руссо, Шпенглера, Бурххардта, пройшовши «раціональний фільтр» семіотиків, структуралістів та психоаналітиків, знаходить нове, іронічно-констатуюче підґрунтя у постструктуралістському та постмодерністському дискурсах.

Таке нове бачення не возвеличує культуру, але розцінює її як єдино можливий шлях у становленні людини. «Єдиний можливий», тим не менш, не означає «досконалий», а радикальна зміна часто несе з собою як позитивні, так і негативні наслідки. Мова піде про універсальну властивість культури яка, з одного боку, уможливила гігантський крок в еволюції людини, вирвавши її з жорстких рамок генетичних мутацій та

природного добору, а з іншого – ризикує поставити саме фізичне існування людини на межу зникнення.

Ця властивість – здатність вийти за межі чуттєвого осмислення дійсності, яке обмежує існування усіх інших тварин. Не біологічний вид *Homo Sapiens Sapiens*, а кассіретівська *Homo Symbolicus*, символічна людина є повноцінним суб'єктом, і водночас об'єктом культурного процесу. Згадаємо, що згідно з концепцією культурфілософа Ернста Кассірера, людина стає людиною в той момент, коли між зовнішнім матеріальним світом і внутрішнім світом людини постає третій – світ символів, світ семіотичних систем.

Поява семіотичного посередника між думками та матеріальним світом, або ж, за формулюванням Ювала Ноя Харарі, когнітивна революція, по суті стала початком культури і людства в його сучасному розумінні [1].

Відповідно до такої точки зору, саме здатність мислити про уявне, ділитися цим уявним з собі подібними за допомогою символічного коду – вербальної мови уможливила дві наступних революції – аграрну (яку ми звикли називати неолітичною) та наукову.

Представники філософії життя, зокрема Анрі Бергсон, вважали творчість ключовим процесом культури. Творчість – це свідоме, цілеспрямоване конструювання нового, того чого ще не існувало в дійсності. Таке конструювання, в свою чергу, є можливим лише за рахунок фантазії, маніпулювання з уявним.

Вербальна мова стала одним із таких винаходів культури, які дозволили систематизувати уявне. Мова розкреслює в наших головах когнітивні моделі, ескізи матеріальної дійсності, будує категоріальну та концептуальну мапу світу.

Без абстрактних конструкцій, без планування в голові подальших дій неможливою була б поява перших знарядь праці, технологій обробітку землі, без вербальної мови неможливим було б налагодження складних соціальних взаємовідносин, без віри у богів, владу монарха, світле майбутнє, долар, без постійного генерування та поширення різних ідей було б неможливим утворення великих форм людських структур, від племен – до Організації Об'єднаних Націй.

Світ символічного отже, забезпечує функціонування соціуму і служить простором фіксації та поширення культурних цінностей та культурних норм і є критично важливим сегментом культури. Семіотична підсистема культури надає форму її елементам, аксіологічна відповідає за їх змістове наповнення, тоді як регулятивна забезпечує взаємодію елементів та функціонування всієї системи.

Будь яке значне зрушення у культурі пов'язане із виходом за межі матеріальної дійсності і, як його результату, породженням міфів, філософій, наук, мистецтв тощо. До прикладу, товарно-грошові відносини існують завдяки колективній вірі в цінність символу-посередника – і не важливо, чи то мушля, монета, папірець, чи взагалі шмат згенерованого коду.

Заміщення дійсності симуляцією стає особливо помітною тенденцією з настанням цифрової епохи. Коли мозок отримує в якості інструмента електронно-обчислювальну машину, маніпулювати уявним світом стає значно простіше. І ще простіше стає плутати такий уявний, віртуальний світ з матеріальною дійсністю.

«Ми вже перетворюємося на маленькі чіпи всередині гігантської, нікому не зрозумілої системи...» [2] – нова людина цифрової епохи, як це на своєму прикладі засвідчує Харарі, щодня вбирає незліченну кількість бітів інформації через електронну пошту, телефонні дзвінки і статті; обробляє данні; передає назад нові біти через електронну пошту, телефонні дзвінки і статті.

«... Я не знаю насправді, як я вписуюсь в цю гігантську схему, як мої дані поєднуються з даними мільярдів інших людей і комп'ютерів. Я не маю часу це з'ясувати, тому, що сам надмірно зайнятий відповідями на електронні листи. Цей безконечний потік даних призводить до наукових проривів і економічних катастроф, які ніхто не планує, не контролює і не здатен передбачити. Але нікому й не потрібно все це розуміти. Все що вам потрібно – це пошвидше відповісти на ваші електронні листи...» [2].

Номо Digitalis, таким чином, вже не потребує метасмислів архаїчного Номо Symbolicus, він повністю занурюється в цифрову екзистенцію, символічна реальність стає його єдиноважливим, буквальним виміром буття.

Література:

1. Harari, Yuval Noah; Sapiens: A Brief History of Humankind. Vintage (2014). ISBN 978-0099590088.
2. Harari, Yuval Noah;. Reboot for the AI revolution. URL: <https://www.nature.com/news/reboot-for-the-ai-revolution-1.22826> (дата звернення 15.11.2020)
3. Кассирер Э. Избранное. Опыт о человеке. – М.: Гардарика, 1998. 784 с.